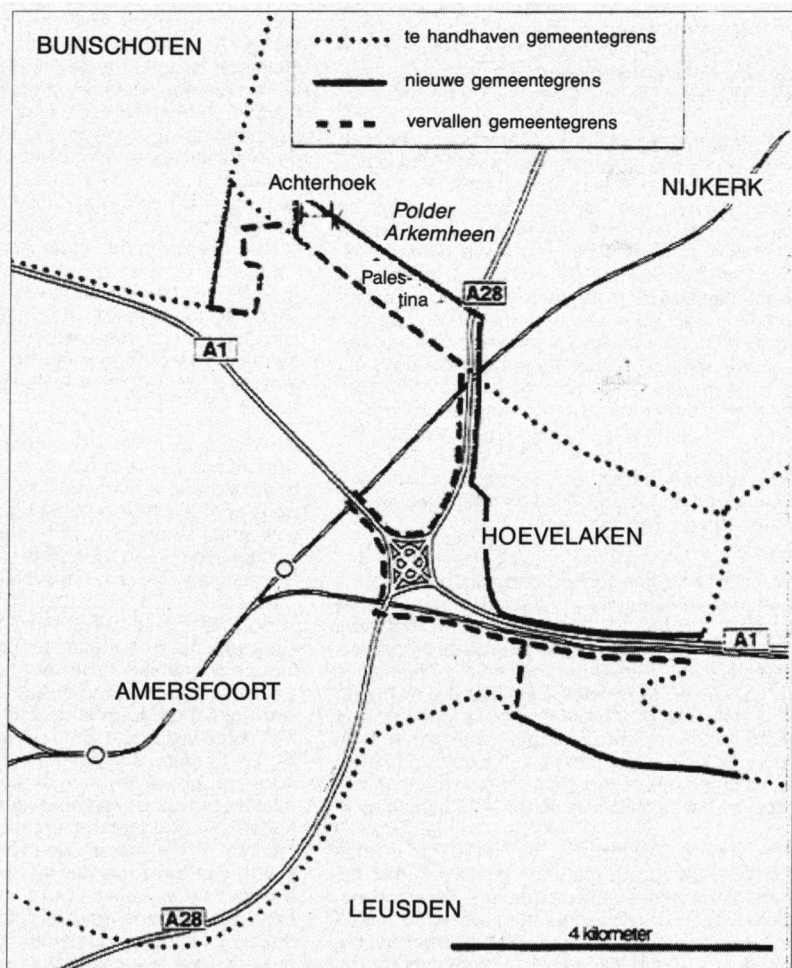

Gedeelte van vogelrijke Polder Arkemheen in Amersfoortse handen voor het ontwikkelen van bouwplannen

EEN ANALYSE VAN DE REDACTIE

Medio 1997 informeerden wij u over de bouwplannen en claims van de gemeente Amersfoort ten aanzien van de natuurrijke Polder Arkemheen. Dit wetland van formaat is opgenomen in het Structuurschema Groene Ruimten van het Rijk als **Kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS)**. Het gebied ligt tussen Nijkerk (provincie Gelderland), Bunschoten (provincie Utrecht) en Amersfoort (provincie Utrecht) en kenmerkt zich door het nagenoeg geheel afwezig zijn van boerderijen. Hierdoor is er sprake van extensieve landbouw, een open landschap en een hoog grondwaterpeil. Staatsbos-beheer beheert een deel van deze polder als reservaatgebied. Arkemheen herbergt, naast diverse soorten weidevogels en soorten van de zogenaamde Rode Lijst, ook 15% van de wereldpopulatie van de Kleine Zwaan.

Eind 1995 omhelsde de gemeente Amersfoort de zogenaamde Oostflankstudie. Een plan dat was opgesteld door ambtenaren van de provincie Flevoland, waarbij de Polder Arkemheen zou worden volgebouwd en een spoorlijn tussen Amersfoort en Almere (dwars door Arkemheen) zou worden aangelegd. De gemeente Amersfoort had al informatieboekjes gemaakt en verspreid waarin te lezen stond hoe goed dat plan was. Wakkere Nijkerkers wisten meer over deze polder en richtten op een Comité op van Verontruste Nijkerkers om het tij te keren voordat het te laat was. Inspraakacties en vele brieven van het comité naar alle belanghebbenden zoals natuurorganisaties, gemeentebesturen en provinciebesturen hebben ertoe geleid dat de Oostflankstudie thans van de baan is.

De gemeente Amersfoort ging daarna omzichtiger te werk. De Amersfoortse nieuwbouwplannen van 10.000 woningen in het gebied Vathorst (aan de rand van Arkemheen tussen Rijksweg A28 en de Rijksweg A1) zouden immers een sluipende vernietiging van de Polder Arkemheen op termijn betekenen. Bovendien claimde Amersfoort als C-20 gemeente in het kader van het grote-stedenbeleid grondgebied van Nijkerk, gelegen in de Polder Arkemheen. Een ongefundeerde claim gelet op de excentrische en geïsoleerde ligging van het gebied (ruim zeven kilometer van het stadscentrum). Dit terwijl het Amersfoortse beleid gericht is op een compacte stad waarbij de nieuwbouwwijken een integraal onderdeel van de stad uitmaken. De financiële berekeningen van de Vinex-lokatie Vathorst gaven echter tekorten aan. Het bouwplan Vathorst was zonder Nijkerkse grond financieel niet rond te krijgen zo propageerde men. Amersfoort had circa 140 hectare grond van de Polder Arkemheen nodig voor de bouw van nog eens 3.000 woningen in de Nijkerkse buurtschappen Achterhoek en Palestina (de zogenaamde Vathorst-Plus-optie). Concreet betekende dit stadswijk van Amersfoort van 13.000 woningen en circa 33.000 inwoners in het achterland en bufferzone van de Polder Arkemheen. Ter informatie: Nijkerk telt 9.800 woningen en 27.000 inwoners.

Ook tegen deze claim van Amersfoort op een deel van de Polder Arkemheen kwam het Comité van Verontruste Nijkerkers in actie. Een grote stadswijk met meer inwoners dan Nijkerk op de rand van de Polder Arkemheen zou dit Kerngebied van de EHS alsnog om zeep helpen. Volgens het Masterplan Vathorst zou er hoogbouw komen aan de rand van de polder (een mooie afscheiding zo vond men in Amersfoort). Daarbij moet Vathorst aan het water liggen via een open vaarverbinding met het Randmeer. De eeuwenoude natuurlijke provinciegrens tussen Gelderland en Utrecht, het riviertje de Laak midden in de polder, moet volgens de plannen worden verbreed tot een vaart van dertig meter. Hierdoor kan Vathorst bereikbaar worden voor pleziervaartuigen en motorbootjes en dat maakt de woningen beter verkoopbaar!

Weer maakte het comité, ondanks de beperkte personele en financiële middelen, commotie met name in de periode juni 1996 tot en met april 1997. De tijd begon te dringen want inmiddels was begin 1997 een Inter Provinciale Commissie (IPC) van de provincies Gelderland en Utrecht van stal gehaald om een politieke oplossing te vinden voor de centrumproblematiek van Amersfoort. Bekend is dat een politieke oplossing altijd een compromis is, die gepaard gaat met concessies op het gebied van natuur en landschap.

Het comité trachtte via informatie en diverse brieven opnieuw de natuurorganisaties (met name de provinciale milieufederaties, Staatsbosbeheer (SBB), Vogelbescherming en Natuurmonumenten) te mobiliseren om een plan voor het behoud van Arkemheen en de bufferzones (buurt-

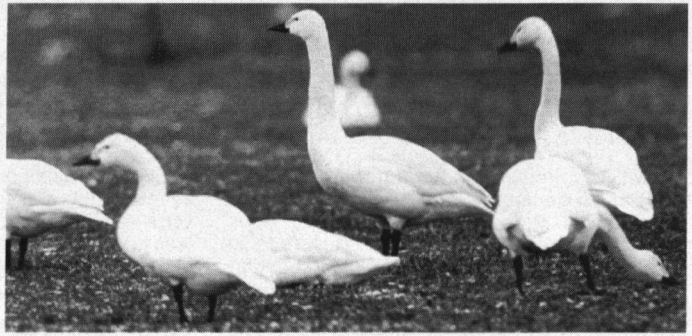
schappen Palestina en Achterhoek) te ontwikkelen. Er werd verwacht dat deze professionele organisaties de gemeente Amersfoort en IPC-commissie Gelderland en Utrecht in de overlegperiode (voorjaar 1997) voorafgaand aan de presentatie van het compromisvoorstel wel zouden kunnen overtuigen van de verkeerde ontwikkeling die met Vathorst zou plaatsvinden. De organisaties verscholen zich echter stuk voor stuk achter elkaar met de opmerking dat de reser vaathouder van het gebied (Staatsbosbeheer) het initiatief moest nemen voor een 'plan de campagne'. De SBB-rayonhouder voor Arkemheen had diverse malen toegezegd een vergadering te zullen beleggen, echter... het bleef tot begin oktober 1997 bij woorden. Behoudens wat solidariteitsbetuigingen bleek het voor het comité als trekken aan een dood paard.

Het comité ging echter door en dacht dat met name de bestuurders van Nijkerk wel begrepen dat de Amersfoortse ontwikkelingen de doodsteek voor de alom gewaardeerde polder zouden betekenen. De gemeenteraad van Nijkerk had immers vanwege de aantasting van de natuurwaarden van de Polder Arkemheen aangegeven tegen de Amersfoortse plannen te zijn. Echter, de Gelderse buurgemeente Hoevelaken was bang te worden ingelijfd door Amersfoort en wilde wel fusioneren met Nijkerk. Maar helaas, na wat kortstondige duistere onderhandelingen tussen de verschillende gemeente- en provinciale besturen is de gemeenteraad van Nijkerk, geheel volgens een oude traditie in democratische beslotenheid, accoord gegaan met het afstaan van een deel van de Polder Arkemheen. De provincies en Amersfoort zouden dan 'als tegenprestatie' niet moeilijk doen over de fusie van de Gelderse gemeenten Hoevelaken en Nijkerk. Het loslaten van een deel van de Polder Arkemheen was in de ogen van de Nijkerkse politici een klein offer om de volle buit (Hoevelaken) binnen te halen.

Inmiddels had de IPC-commissie Gelderland-Utrecht een politieke oplossing bedacht voor het ruimtegebrek van Amersfoort. Het IPC-voorstel werd op 4 juli 1997 gepresenteerd. Er werd een volkomen onlogische en onherkenbare grens vastgesteld tussen Amersfoort en de gemeenten Bunschoten, Nijkerk, Hoevelaken en Leusden (zie kaartje). Nijkerk moest 140 hectare afstaan in de Polder Arkemheen, Hoevelaken de bufferzone voor het Hoevelakense Bos en Leusden het natuurrijke gebied in Stoutenburg en Esveld. Tot 1 oktober 1997 konden burgers en betrokken instellingen hun inspraakreacties sturen aan de IPC-commissie. Het Comité Verontruste Nijkerkers stuurde op 6 september 1997 zijn uitgebreide inspraakreactie in, die erop neerkwam dat men de provinciale plannen gemotiveerd afwees onder verwijzing naar alternatieven voor het vermeende 'Amersfoortse bouwprobleem'. Een afschrift van deze reactie (met plattegronden van de grenswijzigingen) werd zoals gebruikelijk naar Staatsbosbeheer, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten en de provinciale milieufederaties gezonden.

Behalve dat de Polder Arkemheen 15% van de wereldpopulatie van de Kleine Zwaan herbergt, is dit nog uiterst rustige gebied van groot belang voor wilde vogels zoals Kwartelkoning, Watersnip, Kemphaan, Tureluur, Grutto, Sliepkuik, Zomertaling, Kwartel, Krakent en Gele Kwikstaart.

Deze foto werd in januari 1998 in Polder Arkemheen gemaakt.
Foto: Wim Smeets.

De tijd begon nu echt te dringen omdat begin december 1997 de definitieve besluitvorming door de provincies Utrecht en Gelderland zou plaatsvinden. En warempel, eind oktober vlak voor de definitieve besluitvorming door de Provinciale Staten van Utrecht en Gelderland op 10 december 1997, werden om volstrekt onverklaarbare redenen organisaties zoals Staatsbosbeheer en de provinciale milieufederaties wakker uit een diepe slaap en bestijgen de barricades. De provinciale standpunten stonden inmiddels al lang vast, maar toch waagden deze vechtjassen van het laatste uur nog een nutteloze poging. Er moest ter ondersteuning van de actie een folder worden gemaakt.

Hiervoor werd een bureau benaderd dat goed op de hoogte was van hele situatie. Maar helaas, dit bureau wilde wel maar werkte stomtoevallig ook voor de gemeente Nijkerk. De gemeente Nijkerk, geschrokken van de tegenstand uit onverwachte hoek, manipuleerde dit bureau vervolgens zo, dat het de opdracht van de natuurorganisaties niet kon aannemen. De fusie tussen Hoevelaken en Nijkerk mocht immers niet in gevaar komen. Als finale klap op de vuurpijl maakte de gemeente Amersfoort slechts enkele dagen voor de definitieve besluitvorming door de provincies Gelderland en Utrecht bekend dat er een nieuw plan was ontwikkeld voor Vathorst waardoor woningbouw in de Polder Arkemheen helemaal niet nodig zou zijn. Dit ter bescherming van deze natuurrijke polder. Overigens was deze onverwachte wending geen aanleiding voor onze provinciale bestuurders om de oude provinciegrenzen te handhaven, immers 'beter ten hele gedwaald dan ten halve gekeerd'. Bovendien moet deze

handreiking van Amersfoort niet al te serieus worden genomen, want inmiddels had Amersfoort al gronden aangekocht in de buurtschap Palestina. Alle reële motieven die te elfder ure nog werden ingebracht, sneuvelen tegen de onwil van het politieke compromis tussen de provincies. De natuurorganisaties likten na het negatieve besluit van Provinciale Staten van Utrecht en Gelderland hun wonden en trokken zich terug in hun beschermde bastions.

Het is wel duidelijk dat de voor deze verkeerde beleidsbeslissing verantwoordelijke politici, hoewel wellicht in al hun onnozelheid te goeder trouw, volstrekt onbetrouwbaar zijn gebleken. Bovendien is er zodanig gemanipuleerd met bouwaantallen dat een lokatie Milieu Effect Rapportage niet nodig wordt gevonden door de gezamenlijke provinciebesturen. Gelet op de geldende wetgeving op dit terrein is dit onbestaanbaar!

Uit deze falende besluitvorming blijkt dat de politieke besluitvorming in dit geval niet in het teken van een duurzame toekomst staat. Bovendien blijkt dat de politiek gelet op alle economische belangen niet meer in staat is om als een goed rentmeester met het landschap en de aanwezige flora en fauna om te gaan. In 1999 wordt gestart met de ontwikkeling van Vathorst in een bouwtempo van 850 woningen per jaar. De gevolgen van deze foute besluitvorming zullen zich na het jaar 2000 openbaren in de vorm van een sluimerende teloorgang van het unieke wetland Arkemheen als gevolg van toenemende recreatieve en verkeersdruk.

In dit unieke vogelrijk gebied dat zich door de inzet van vele generaties wist te ontwikkelen tot één van de weinige niet door ruilverkaveling aangetaste authentieke polders, zullen toekomstige generaties niet meer kunnen genieten omdat deze polder het slachtoffer werd van de begeerte bouwongher van de gemeente Amersfoort.

LITERATUUR:

Dirkse, G.M. & V. van Laar, redactie (1992): Arkemheen te Velde, Landschap, Flora & Fauna van de Polder Arkemheen. Natuurhistorische Bibliotheek KNNV, nummer 57. KNNV, Utrecht.

Jeugd, H.P. van der (1993): Broedvogels van Arkemheen in 1993. Sovon-rapport 93/14. Sovon, Beek-Ubbergen.

Jeugd, H.P. van der & W. van Manen (1992): Broedvogels van Arkemheen in 1992. Sovon-rapport 92/17. Sovon, Beek-Ubbergen.

Keken, Hans van & Henk Ruitenbeek (1997): Arkemheen. Een echte polder. Koninklijke BDU Uitgeverij B.V., Barneveld.

Kwint, N.D. (1996): Broedvogels van het relatiegebied Arkemheen in 1995. Sovon-rapport 96/09. Sovon, Beek-Ubbergen.

Manen, Willem van (1997): Broedvogels van Arkemheen in 1996. Sovon-rapport 97/02. Sovon, Beek-Ubbergen.

Manen, Willem van (1997): Broedvogels van Arkemheen in 1997. Sovon-rapport 97/11. Sovon, Beek-Ubbergen.

Vogel, R.L. (1994): Broedvogels van Arkemheen in 1994. Sovon-rapport 94/09. Sovon, Beek-Ubbergen.

Zie ook Het Vogeljaar 45 (2): 71 & 88 en 45 (3): 138 & 139.